

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ЕТНОЛОГІЯ” (“ОСНОВИ ЕТНОЛОГІЇ”)
(для бакалаврів)**

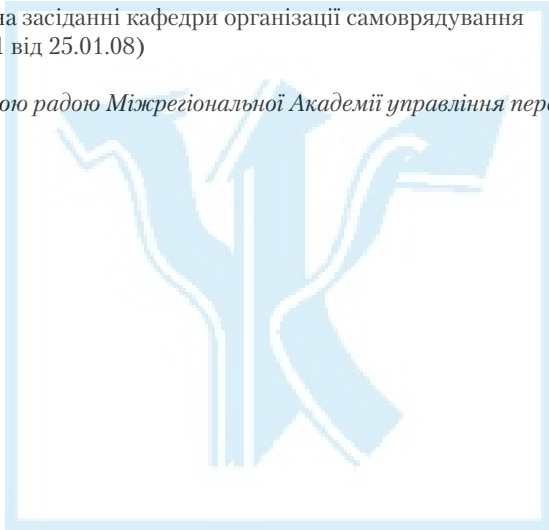
МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено доцентом кафедри організації самоврядування *В. В. Утвенком*

Затверджено на засіданні кафедри організації самоврядування
(протокол № 1 від 25.01.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Утвенко В. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”) (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 48 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст самостійної роботи з дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”), а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Самостійна робота студентів є важливою складовою навчального процесу, яка сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації, а також формує вміння навчатися і потяг до наукової роботи. Самостійна робота є основним засобом набуття знань у вільний від занять час.

Мета самостійної роботи — сприяти якнайглибшому засвоєнню студентами знань з дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”), ознайомити їх з основними поняттями дисципліни, етногенезом та етнічною історією народів світу, рушійними силами процесу розвитку людства. Крім цього, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи дають можливість студентам глибше ознайомитися з етнічними та культурними процесами, що відбуваються в різних країнах та регіонах. Також методичні матеріали передбачають опанування в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завданням самостійної роботи студентів є засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та наукових робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студентів з дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”) становить приблизно 58 % часу, необхідного для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти та науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень. Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача.

У ході вивчення дисципліни студенти знайомляться з теоретико-методологічними засадами, предметом, об’єктом, метою, завданням та функціями етнології, розглядають історію розвитку зарубіжної етнології в Україні та за кордоном, географічну, антропологічну, мовну і господарсько-культурну класифікації народів світу, вивчають джерельну базу етнології, що дає можливість студентам

знати:

- основні методи етнології, ознайомитися із специфікою методики збору польових етнологічних матеріалів, яка охоплює

спостереження, усне опитування, письмове опитування (анкетування), інтерв'ю;

- методику етнологічних досліджень, що охоплює методи аналізу: порівняльно-історичний, типологічний, комплексний, компонентний (системний), реконструктивний;
- особливості розвитку етнологічної науки в стародавні часи, в добу середньовіччя та новий час, становлення етнології як науки на українських землях, що входили до складу Російської та Австро-Угорської імперій, і за кордоном;
- основні напрями етнології (еволюціонізм, дифузійнізм, соціологічна школа в етнології, функціоналізм, структурний функціоналізм, школа історичної етнології в США, етнопсихологія, структуралізм, культурний релятивізм, неоеволюціонізм), ознайомившись з представниками цих напрямів;
- джерельну базу етнології, яка включає матеріали етнологічних експедицій, писемні джерела, музейні та зображувальні матеріали;

простежити:

- зв'язок етнології з етнографією, історією, археологією, антропологією, лінгвістикою, географією, соціологією, культурою, фольклористикою, статистикою;

встановити:

- відмінності між етнологією та етнографією.

Особливе місце в етнології займає вивчення характерних ознак розвитку етносу та етнічних процесів, що відбуваються в сучасному світі.

Це дасть змогу слухачам:

- знати фактори утворення етносу (народу, нації);
- вивчити основні теорії етносу (біологічна, енергетична, соціальна, інформаційна, теорія етносу Гумільова);
- проаналізувати основні концепції етногенезу, вивчити фази розвитку етносу, етнічні процеси, які відбуваються в сучасному світі в країнах Європи, Азії, Африки, Північної та Південної Америки, Австралії та Океанії;
- простежити етнічну історію людства протягом останніх двох тисяч років, динаміку зростання чисельності населення земної кулі в згаданий період; провести класифікацію народів світу за етнолінгвістичними, антропологічними, релігійними та іншими ознаками;

- ознайомитися з психологічними особливостями етносу (нації), вивчивши при цьому сутність етнічної (національної) свідомості, самосвідомості, з основними теоріями нації, націоналізму, національною самобутністю, традиціями, звичаями та обрядами;
- встановити, які етнічні та етнографічні групи, міжетнічні спільноти існують у сучасному світі, де і в яких країнах живуть малочисельні народи, які вони мають проблеми, яким чином ставляться титульні нації тієї чи іншої держави до корінних і малочисельних народів (на прикладах Російської Федерації, Бразилії, Індії та інших країн);
- простежити взаємозв'язок між етносом, культурою та мовою, розкрити сутність національної культури;
- проаналізувати етнічні процеси в сучасному світі, їхні позитивні та негативні сторони, особливості міжетнічної інтеграції та консолідації в різних регіонах земної кулі, специфіку, основні прикмети міжетнічних відносин і фактори, що впливають на них;
- простежити, в яких регіонах земної кулі найяскравіше виражено процеси міжетнічної асиміляції;
- розкрити сутність, природу та характер міжетнічних конфліктів, знайти регіони, в яких подібні конфлікти набули особливої гостроти, визначити найоптимальніші шляхи подолання міжетнічних конфліктів.

Третій розділ дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”) присвячений сучасній етнічній картині людства, в якому розглядається становлення та розвиток народів світу, їхня культура та побут. Однак господарське життя, матеріальна та духовна культура народів світу є предметом вивчення дисципліни “Етнографія”, а в “Етнології” (“Основи етнології”) культурне та духовне життя народів світу розглядається загалом. Тому при вивченні сучасної етнічної карти людства, враховуючи континентальний та регіональний поділ світу, студенти повинні зосередити головну увагу на висвітленні:

- історико-географічного районування Австралії та Океанії, Північної та Латинської Америки, Африки, Азії, Європи;
- етногенезу та етнічної історії, сучасного етнічного складу народів світу;

- особливостей європейської колонізації Австралії та Океанії, Північної і Латинської Америки, Африки, її вплив на зміну етнічного складу населення згаданих регіонів;
- сучасного антропологічного, лінгвістичного та релігійного складу народів Австралії та Океанії, Північної та Латинської Америки, Африки, Азії та Європи.

Отже, методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи з дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”) спрямовані на те, щоб дати студентам знання теоретичних основ етногенезу, етнічних та культурних процесів розвитку людства, а також застосування ними здобутих знань, вмінь і навичок на практиці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ЕТНОЛОГІЯ” (“ОСНОВИ ЕТНОЛОГІЇ”)

№ пор.	Назва змістового модуля і теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінарські (практичні) заняття	Самостійна робота студентів
1	2	3	4	5
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни			
1	Основні поняття етнології	2		2
2	Становлення етнології як науки	2		2
3	Джерельна база етнології	2		2

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5
	Змістовий модуль II. Етнологія як наука про етнос та етнічні процеси			
4	Сутність та основні ознаки розвитку етносу. Основні концепції етносу		2	2
5	Етногенез та його чинники. Етнічні процеси	2		3
6	Етнічна карта світу. Класифікація народів світу		2	3
7	Етнічна (національна) психологія. Основні ознаки розмежування етносу	2		3
8	Етнічні та міжетнічні спільноти. Корінні та малочисельні народи	2		3
9	Взаємозв'язок етносу, культури та мови		2	3
10	Етнічні процеси. Національна (етнічна) політика	2		3
11	Міжетнічні відносини	2		3
12	Міжетнічні (міжнаціональні) конфлікти		2	3
	Змістовий модуль III. Сучасна етнічна карта людства			
13	Австралія та Океанія	2		3
14	Північна та Латинська Америка	2		3
15	Африка		2	3
16	Азія	2		3
17	Європа		2	3
Разом годин: 81		22	12	47

ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
з дисципліни
“ЕТНОЛОГІЯ” (“ОСНОВИ ЕТНОЛОГІЇ”)

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні засади дисципліни

Тема 1. Основні поняття дисципліни

1. Сутність поняття етнології як навчальної дисципліни.
2. Предмет етнології.
3. Мета та завдання етнології.
4. Об'єкт та суб'єкт дисципліни. Функції етнології.
5. Методи етнології.
6. Методика збору польових етнологічних матеріалів (спостереження, усне опитування, письмове опитування (анкетування), інтерв'ю).
7. Підготовка етнологічних матеріалів до фондування.
8. Методи етнологічних досліджень (порівняльно-історичний, типологічного аналізу, комплексного аналізу, компонентного (системного) аналізу, реконструктивний).

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “етнологія”.
2. У чому полягає різниця між етнологією та етнографією?
3. Визначте об'єкт та предмет етнології.
4. Розкрийте основні завдання етнології.
5. Які ви знаєте методи етнологічних досліджень?
6. Які основні функції етнології ви знаєте?
7. Проаналізуйте методику фіксації польових етнологічних матеріалів.
8. Яким чином здійснюється підготовка етнологічних матеріалів до фондування?

Теми рефератів

1. Сутність, предмет та завдання етнології.
2. Методика та методи етнологічних досліджень.
3. Методика фіксації польових етнологічних матеріалів.
4. Етнологія та етнографія: спільне і відмінне.
5. Теоретичні засади етнологічної науки.

Тестові завдання

I. Етнологія — це:

- а) наука, основним об'єктом вивчення якої є народи світу;
- б) наука, основним об'єктом вивчення якої є людина, культура, суспільство;
- в) наука про походження, розвиток та сучасне життя етносів (народів), їх взаємодію, закономірності історичного та культурного життя;
- г) усі відповіді правильні;
- д) правильних відповідей немає.

II. Основними методами дослідження в етнології є:

- а) порівняльно-історичний, логічний, типологічного аналізу, метод дослідження господарсько-культурних типів, метод комплексного підходу, просторового визначення розселення народів, кількісної оцінки явищ;
- б) історичний та метод польових досліджень;
- в) історичний та соціологічний;
- г) соціологічний та метод польових досліджень;
- д) історичний, соціологічний, метод польових досліджень.

III. Предметом вивчення етнології є:

- а) матеріальна культура народів;
- б) обряди, звичаї, вірування, система виховання;
- в) розселення народів;
- г) демографічні процеси;
- д) етнічна самосвідомість;
- е) усі відповіді правильні.

IV. До загальнонаукових методів дослідження в етнології належать:

- а) історичний та метод польових досліджень;
- б) історичний та соціологічний;
- в) соціологічний та метод польових досліджень.

V. До спеціальних методів дослідження в етнології належать:

- а) історичний та метод польових досліджень;
- б) історичний та соціологічний;
- в) соціологічний та метод польових досліджень;
- г) метод польових досліджень.

VI. Знайдіть неправильну відповідь. Методика збору польових етнологічних матеріалів не включає:

- а) спостереження;
- б) опитування;
- в) археологічні дослідження;
- г) методику фіксації польових етнологічних матеріалів;
- д) підготовку етнологічних матеріалів до фондування.

Література [2; 6; 9–12; 17; 18; 20; 21]

Тема 2. Становлення етнології як науки

- 1. Поява етнологічних знань у стародавні часи.
- 2. Розвиток етнології в епоху середньовіччя та нового часу. Становлення етнології як науки.
- 3. Розвиток етнології в дореволюційній Росії (Україні) та Радянському Союзі.
- 4. Еволюціонізм. Дифузійнізм.
- 5. Соціологічна школа в етнології. Функціоналізм.
- 6. Структурний функціоналізм. Школа історичної етнології в США.
- 7. Етнопсихологія. Структуралізм.
- 8. Культурний релятивізм. Неоеволюціонізм.
- 9. Радянська школа в етнології.
- 10. Новітні концепції в етнології. Постмодернізм.

Питання для самоконтролю

- 1. Коли з'явилися перші етнологічні знання?
- 2. Розкрийте характерні особливості розвитку етнологічної науки в епоху середньовіччя.
- 3. Виділіть характерні риси розвитку етнології в Радянському Союзі.
- 4. Розкрийте основні напрями в етнологічній науці.
- 5. Назвіть головних представників школи історичної етнології в США.
- 6. У чому полягає сутність неоеволюціонізму?
- 7. Висвітліть характерні особливості розвитку етнології в Сполучених Штатах Америки в другій половині ХХ — на початку ХХІ ст.
- 8. У чому полягає сутність культурного релятивізму?
- 9. Дайте порівняльну характеристику еволюціонізму та неоеволюціонізму.

10. Виділіть характерні ознаки розвитку етнологічної науки в Радянському Союзі.
11. Проаналізуйте новітні концепції в сучасній етнології.
12. Назвіть видатних дослідників етнології в Радянському Союзі та незалежній Україні.

Теми рефератів

1. Становлення етнології як науки.
2. Становлення і розвиток етнології в Україні та за кордоном: порівняльна характеристика.
3. Етнологічні дослідження в працях західноєвропейських вчених у XVIII–XIX ст.
4. Розвиток етнологічної науки в країнах Північної Америки в XX – на початку XXI ст.
5. Становлення та розвиток етнології в сучасній Україні.
6. Основні напрями етнології.
7. Роль дифузійнізму в становленні та розвитку етнології.

Тестові завдання

I. У античні часи етнологічними дослідженнями займалися:

- а) Геродот і Страбон;
- б) Пліній Старший і Тацит;
- в) Сократ і Платон;
- г) Октавіан Август і Аристотель;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) усі відповіді правильні;
- є) правильних відповідей немає.

II. Термін “етнологія” вперше з’явився:

- а) наприкінці XVII ст.;
- б) у першій половині XVIII ст.;
- в) наприкінці XVIII ст.;
- г) у першій половині XIX ст.;
- д) правильних відповідей немає.

III. Становлення етнології як науки відбулося в країнах Західної Європи та Північної Америки:

- а) у середині XIX ст.;
- б) у 60-70-х роках XIX ст.;
- в) у 80-х роках XIX ст.;

- г) на рубежі XIX–XX ст.;
- д) правильних відповідей немає.

IV. Після 1917 р. у радянський період особливою сферою етнології були дослідження:

- а) матеріальної культури народів світу;
- б) духовної культури народів світу;
- в) міжнаціональних відносин;
- г) етногенезу та етнічної історії народів світу.

V. Найвидатнішими представниками неоеволюціонізму були:

- а) Леслі Елвін Уайт;
- б) Джуліан Стюард;
- в) Мервін Гарріс;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) усі відповіді правильні.

VI. Головними представниками функціоналізму в етнології були:

- а) Леслі Елвін Уайт;
- б) Броніслав Малиновський;
- в) Альфред Радкліфф-Браун;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- е) правильних відповідей немає.

Література [6; 10–13; 17–19; 21; 41]

Тема 3. Джерельна база етнології. Зв'язок етнології з іншими дисциплінами

1. Матеріали етнологічних (етнографічних) експедицій (стаціонарних, тривалих маршрутних, кущових, короткотермінових).
2. Музейні зібрання. Писемні джерела. Зображувальні матеріали.
3. Зв'язок етнології з іншими дисциплінами.
4. Гуманітарні та природничі дисципліни в етнології (етнологія і історія, етнологія і археологія).
5. Етнологія і антропологія. Культурна антропологія.
6. Соціальна антропологія.
7. Етнологія і географія. Етнологія і фольклористика.
8. Етнологія і лінгвістика. Етнологія і статистика.

Питання для самоконтролю

1. Дайте оцінку значенню матеріалів етнологічних експедицій як джерельної бази етнологічної науки.
2. Висвітліть основні джерела етнології.
3. Покажіть значення музейних матеріалів як джерельної бази етнології.
4. Розкрийте роль гуманітарних та природничих дисциплін в етнології.
5. Який зв'язок має етнологія із статистикою?
6. У чому полягає зв'язок етнології та лінгвістики?
7. Простежте зв'язок етнології з антропологією.
8. Покажіть зв'язок етнології з фольклористикою.

Теми рефератів

1. Зв'язок етнології з іншими дисциплінами.
2. Джерельна база етнології.
3. Роль археологічних матеріалів як джерельної бази в етнології.
4. Зв'язок етнології з історичними дисциплінами.
5. Писемні джерела в етнологічній науці.
6. Усні джерела в етнологічній науці.

Тестові завдання

I. Матеріали стаціонарних етнологічних експедицій, як правило, тривають протягом:

- а) 8–10 місяців;
- б) 10–12 місяців;
- в) 12–14 місяців;
- г) 14–15 місяців;
- д) 15–18 місяців.

II. Знайдіть неправильні відповіді. Матеріали тривалих експедицій не включають:

- а) маршрутні експедиції;
- б) кущові експедиції;
- в) короткотермінові експедиції;
- г) стаціонарні експедиції.

III. Під час маршрутних експедицій здійснюється поїздка:

- а) кількома самостійними загонами за певним, заздалегідь визначеним маршрутом, при цьому члени експедиції перебувають у

населеному пункті кілька днів, потім рухаються до наступного населеного пункту тощо;

- б) самостійним загonom, який проводить найбільш повний, часто комплексний, збір матеріалів, при цьому вибирається основний населений пункт як базовий;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Під час куцшових експедицій здійснюється поїздка:

- а) кількома самостійними загонами за певним, заздалегідь визначеним маршрутом, при цьому члени експедиції перебувають у населеному пункті кілька днів, потім рухаються до наступного населеного пункту тощо;
- б) самостійним загonom, який проводить найбільш повний, часто комплексний, збір матеріалів, при цьому вибирається основний населений пункт як базовий;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. Формування етнології як науки сприяло створенню етнографічних музеїв у Європі, що згодом ставали важливими центрами наукових досліджень. Перший такий музей було створено 1852 р.:

- а) у м. Нюрнберзі;
- б) у м. Берліні;
- в) у м. Парижі;
- г) у м. Лондоні;
- д) у м. Відні;
- е) у м. Будапешті.

Література [9–13; 18; 20; 21; 43]

Змістовий модуль II. Етнологія як наука про етнос та етнічні процеси

Тема 4. Сутність та основні ознаки розвитку етносу. Основні концепції етносу

1. Поняття “етнос”, “етнічність”, “народ”, “нація”. Фактори утворення етносу (народу, нації).
2. Етнос та його ознаки (етнічна свідомість, етнічна самосвідомість, етнічна самоідентифікація особи, етнічні групи).

3. Основні форми людських спільнот. Головні теорії етносу.
4. Біологічна теорія етносу.
5. Енергетична теорія етносу.
6. Теорія етносу Гумільова.
7. Соціальні теорії етносу в СРСР та на пострадянському просторі.
8. Інформаційна концепція етносу.
9. Системно-статистична (компонентна) концепція етносу.
10. Примордіалістські концепції етносу в етнології Заходу другої половини ХХ ст.
11. Інструменталістська концепція етносу.

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність поняття “етнос”.
2. Дайте визначення поняття “народ”.
3. Чим народ відрізняється від нації?
4. Які ви знаєте основні форми людських спільнот?
5. Назвіть головних представників біологічної теорії етносу?
6. Хто був головним ідеологом інформаційної концепції етносу?
7. Висвітліть характерні особливості соціальних теорій етносу в СРСР та на пострадянському просторі.
8. У чому полягає сутність теорії етносу Гумільова?
9. Розкрийте сутність концепції етносу (нації) в українському суспільствознавстві.
10. У яких країнах Західної Європи набули поширення примордіалістські концепції етносу?

Теми рефератів

1. Теорія етносу Гумільова.
2. Соціальні теорії етносу в СРСР та на пострадянському просторі.
3. Сучасні теорії етносу в країнах Західної Європи.
4. Сучасні теорії етносу в Сполучених Штатах Америки.
5. Конструктивістська концепція етносу.
6. Концепція етносу (нації) в українському суспільствознавстві.

Тестові завдання

І. Уперше поняття “етнос” як науковий термін у літературі з’явився:

- а) у середині ХVІІ ст.;
- б) наприкінці ХVІІ – на початку ХVІІІ ст.;
- в) у середині ХVІІІ ст.;

- г) наприкінці XVIII — на початку XIX ст.;
- д) у середині XIX ст.

II. Етнічність — це:

- а) поєднання багатьох таких ознак або компонентів, які належать до природи кожної з етнічних груп;
- б) такі збережені і передані з покоління в покоління звички, від яких людина неспроможна відмовитися, але може внести до них певні корективи;
- в) цілісна складна система відносин, що поєднує носіїв етнічних ознак з їх етнічним середовищем;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) усі відповіді правильні;
- е) правильних відповідей немає.

III. Творцем енергетичної теорії етносу був:

- а) М. Широкогоров;
- б) Л. Гумільов;
- в) Ю. Бромлей;
- г) М. Чебоксаров;
- д) С. Арутюнов.

IV. Дуалістичну концепцію етносу було розроблено в Радянському Союзі групою наукових працівників Інституту етнографії АН СРСР під керівництвом:

- а) Ю. Бромлея;
- б) С. Арутюнова;
- в) М. Чебоксарова;
- г) Л. Гумільова;
- д) правильних відповідей немає.

VI. Серед засновників інформаційної концепції етносу були:

- а) Ю. Бромлей;
- б) С. Арутюнов;
- в) М. Чебоксаров;
- г) Л. Гумільов;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

Література [6; 7; 12; 17; 18; 20; 32; 38]

Тема 5. Етногенез та його чинники. Етнічні процеси

1. Сутність етногенезу. Етногенез як процес.
2. Концепції етногенезу (соціально-історична, енергетична).
3. Конкретні приклади етногенезу.
4. Початкове розселення людства. Етнічна історія давніх народів.
5. Фази розвитку етносу.
6. Етнічні процеси (етнооб'єднувачі процеси, етнічна дифузія, консолідація, етнічна асиміляція, міжетнічна інтеграція).
7. Етнічні процеси в сучасному світі (США, Канада, Центральна та Південна Америка, Африка, Азія, Європа).
8. Етнографічні зони. Субетноси.
9. Етнографічні групи. Локально-територіальні групи (етнографічні райони).

Питання для самоконтролю

1. Розкрийте сутність етногенезу.
2. Окресліть територію початкового розселення людства.
3. Розкрийте сутність поняття “етнографічні зони”.
4. У яких регіонах світу найяскравіше виражена етнічна асиміляція?
5. Назвіть конкретні приклади етногенезу.
6. Виділіть головні фази розвитку етносу.
7. Розкрийте сутність поняття “субетнос”.
8. Які ви знаєте основні етнографічні групи іспанців?
9. Наведіть приклади міжетнічної інтеграції.
10. Дайте оцінку міжетнічній інтеграції в країнах ЄС.

Теми рефератів

1. Концепції етногенезу.
2. Етнічні процеси в сучасному світі.
3. Етнічні процеси в країнах Європи.
4. Етнічні процеси в країнах Азії.
5. Етнічні процеси в країнах Африки.
6. Етнічні процеси в країнах Латинської Америки.

Тестові завдання

І. Термін “етногенез” уперше з'явився:

- а) на початку ХХ ст.;
- б) у другому десятилітті ХХ ст.;

- в) у 20-х роках ХХ ст.;
- г) у 30-х роках ХХ ст.;
- д) після Другої світової війни.

II. Етногенез — це:

- а) процес зародження й формування людських утворень та сукупність суспільних явищ і процесів, що визначають зміст і форми їх життєдіяльності;
- б) складний, багатофакторний, різнолінійний процес, у результаті якого зароджуються та формуються нові етноси, народи, нації;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. Соціально-історична концепція етногенезу кваліфікувала етногенез як:

- а) безперервний процес зародження та розвитку етносів, народів;
- б) поділ загального процесу розвитку етносу на момент зародження етносу (фазу етногенезу) та на фазу етнічної історії, однак етногенез виглядав лише початком зародження етносу, тобто складання ядра і формування його специфічних ознак;
- в) лише етнічну історію і не виділяла в ній фази, в тому числі початкової (етногенетичної);
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Енергетичну концепцію етногенезу сформулював:

- а) Ю. Бромлей;
- б) С. Арутюнов;
- в) М. Чебоксаров;
- г) Л. Гумільов.

V. Етнічною консолідацією виступає процес:

- а) зближення кількох етнічно споріднених груп і утворення на їх основі нового етносу;

- б) посилення внутрішньої єдності великого етносу і згладжування між його внутрішніми складовими: субетносами, етнографічними групами, локальними групами і округностями;
- в) процес злиття кількох близьких за мовою і культурою етнічних спільнот у більший етнос;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

Література [2; 4; 10; 13; 17; 18; 20; 28; 41; 45]

Тема 6. Етнічна карта світу. Класифікація народів світу

1. Етнічна історія планети до XX ст.
2. Етнічні та демографічні процеси у XX — на початку XXI ст.
3. Етнічне розселення народів. Етнічні міграції.
4. Основні підходи до класифікації народів світу.
5. Географічна класифікація.
6. Антропологічна класифікація. Раси та расові теорії.
7. Етнолінгвістична класифікація.
8. Релігійний склад населення світу.
9. Історико-географічна класифікація. Інші класифікації народів світу.

Питання для самоконтролю

1. Покажіть динаміку зростання чисельності населення земної кулі з найдавніших часів до початку XX ст.
2. Які типи змішаних та перехідних рас ви знаєте?
3. У чому полягає класифікація за господарсько-культурними типами?
4. Виділіть основні підходи до класифікації етносів.
5. Назвіть основні расові теорії.
6. Дайте характеристику етнічним міграціям у сучасному світі.
7. Розкрийте сутність географічної класифікації населення людства.
8. Дайте етнолінгвістичну класифікацію населення сучасної Азії.
9. Розкрийте сутність етнолінгвістичної класифікації населення земної кулі.

10. Які ви знаєте інші класифікації народів світу?

Теми рефератів

1. Формування етнічної карти сучасного світу.
2. Релігійний склад населення Землі.
3. Історико-географічна класифікація людства.
4. Змішані та перехідні раси в сучасному світі.
5. Антропологічна класифікація населення Латинської Америки.
6. Антропологічна класифікація населення Азії.

Тестові завдання

I. Знайдіть неправильну відповідь. До основних причин етнічної міграції не належать:

- а) соціально-економічні причини (переселення в пошуках роботи, кращих умов життя);
- б) політичні причини (втеча від ідеологічного, расового, релігійного гніту);
- в) природні причини (несприятливі природно-кліматичні умови, погіршення екологічної ситуації);
- г) демографічні причини (різке зростання чисельності населення тієї чи іншої території, країни).

II. До яких великих рас належать народи:

- а) кечуа;
- б) африканери (бури);
- в) мексиканці;
- г) амхара;
- д) нубійці;
- е) єгипетські араби.

III. Знайдіть неправильні відповіді. Такі з мовних груп не належать до індоєвропейської мовної сім'ї:

- а) кельтська;
- б) картвельська;
- в) вірменська;
- г) романська;
- д) албанська;
- е) тюркська.

IV. До такої мовної групи належать чуваші:

- а) фіно-угорської;
- б) тюркської;
- в) слов'янської;
- г) самодійської;
- д) романської.

V. Серед сучасних релігій світу найдавнішою вважається:

- а) зороастризм;
- б) іудаїзм;
- в) конфуціанство;
- г) даосизм;
- д) буддизм.

Література [10; 13; 18; 20–22; 24; 34]

Тема 7. Етнічна (національна) психологія. Основні ознаки розмежування етносу

1. Сутність та структура етнопсихології.
2. Етнічна самосвідомість. Етнічна ідентичність.
3. Нація як конкретно-історичний тип етносу.
4. Особливості формування нації. Теорії нації.
5. Нація як соціально-етнічна спільнота.
6. Національна самобутність. Національні традиції.
7. Національні звичаї. Національні обряди.
8. Націоналізм.
9. Етнонаціональна психологія (етнічна ментальність, етнічний характер, етнічний темперамент).
10. Етнічні традиції та звичаї.
11. Основні прикмети розмежування етносів (спільність мови, спільність територіального формування (етнічна територія), культура та її етнічні прояви).

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте структуру етнопсихології.
2. Проаналізуйте основні теорії нації.
3. Охарактеризуйте націю як соціально-етнічну спільноту.
4. Розкрийте сутність націоналізму.
5. Які основні течії націоналізму ви знаєте?
6. Що таке етнічна ментальність?
7. У чому полягає сутність етнічного темпераменту?

8. Які ви знаєте основні прикмети розмежування етносу?
9. Дайте визначення поняття “етнічна територія”.
10. Окресліть етнічну територію українського народу.
11. У чому полягає сутність національної самобутності?
12. Розкрийте роль етнічної території в процесі розмежування етносу.

Теми рефератів

1. Етнічна (національна) психологія.
2. Основні прикмети розмежування етносу.
3. Нація як цивільно-державна спільнота.
4. Становлення та розвиток етнопсихології.
5. Національні звичаї та традиції народів Європи.
6. Національні звичаї та традиції народів Азії.
7. Національні звичаї та традиції народів Північної Америки.

Тестові завдання

I. Етнічний характер — це:

- а) сукупність історично сформованих ознак, що визначають звичні манери поведінки, типовий спосіб дій, ставлення до навколишнього світу, праці, своєї і чужої етнічних спільнот;
- б) певні стандарти реагування більшості членів етносу на однакові ситуації, що відбуваються в навколишньому світі;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Етнічний темперамент характеризується:

- а) сукупністю історично сформованих ознак, що визначають звичні манери поведінки, типовий спосіб дій, ставлення до навколишнього світу, праці, своєї і чужої етнічних спільнот;
- б) певними стандартами реагування більшості членів етносу на однакові ситуації, що відбуваються в навколишньому світі;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. Націоналізм можна охарактеризувати як:

- а) почуття лояльності до власного етносу і держави, відданості та захисту етнічної єдності і самобутності, державної цілісності і незалежності;

- б) природне і відкрите демонстрування, захист етносами своєї самотності і неповторності, устремління до державно-політичної незалежності;
- в) нейтральний феномен, який можна використати як інструмент прогресу, визволення і розбудови нації;
- г) політику забезпечення індивідуальних і групових потреб та інтересів членів етнічної спільноти через реалізацію загальнонаціональних програм;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні.

IV. Під терміном “автохтон” розуміється:

- а) корінний, місцевий житель, тобто той, хто належить до даної території за народженням, за походженням;
- б) першопочатковий, корінний, місцевий житель, що здавна живе на даній території;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

V. Етнічна культура — це:

- а) успадкований від пращурів комплекс господарського і соціального життя, матеріальної і духовної культури, що визначають стиль життя, виконують етноідентифікуючу роль, дають можливість виділити і протиставити себе іншим етносам;
- б) процес позабіологічної передачі від покоління до покоління усталених культурно-побутових особливостей;
- в) сукупність того, що створено працею і творчістю людей, тобто вироблені ними матеріальні і духовні цінності;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

Література [3; 5; 10; 14; 17; 18; 27; 29; 42; 44]

Тема 8. Етнічні та міжетнічні спільноти.

Корінні та малочисельні народи

1. Поняття плем'я, народність. Субетноси, етнографічні групи, етнічна група, національна меншина.
2. Міжетнічна спільнота, суперетнічна спільнота.
3. Поняття “корінні народи”. Правовий статус корінних народів.

4. Поняття “малочисельні народи”.
5. Малочисельні народи країн світу. Поведінка та господарське життя цих народів.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “етнічна спільнота”.
2. Що таке міжетнічна спільнота?
3. Що являє собою плем'я?
4. Чи існують в наші часи племена?
5. Охарактеризуйте народність як етнічну спільноту.
6. Що являють собою субетноси, етнографічні групи, етнічні групи?
7. Розкрийте сутність поняття “національна меншина”.
8. Чому виникла необхідність виділити в окрему групу корінні народи?
9. Які корінні народи Америки та Австралії ви знаєте?
10. Наведіть приклади малочисельних народів земної кулі.

Теми рефератів

1. Етнічні та міжетнічні спільноти.
2. Культурне життя корінних народів Австралії та Океанії.
3. Правовий статус корінних народів у країнах Латинської Америки.
4. Корінні та малочисельні народи земної кулі.
5. Малочисельні народи Російської Федерації: основні прикмети господарського та культурного життя.

Тестові завдання

1. Народність — це:

- а) особливий тип етносоціальної суспільності, що виникла на основі злиття племінних об'єднань, передувє нації та має такі ознаки, як спільність мови, території, економічних і культурних зв'язків, а також єдину самоназву;
- б) історично усталена на певній території стійка біосоціальна сукупність людей, що має відносно стабільні спільні ознаки та особливості культури й мови, а також усвідомлює свою внутрішню єдність та відмінність від інших спільнот (самосвідомість), що зафіксовано в самоназві (етнонімі);
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Під назвою субетнос можна вважати:

- а) історично усталену на певній території стійку біосоціально сукупність людей, що має відносно стабільні спільні ознаки та особливості культури й мови, а також усвідомлює свою внутрішню єдність і відмінність від інших спільнот (самосвідомість), що зафіксовано в самоназві (етнонімі);
- б) групу людей, що виникає усередині етносу та, усвідомлюючи свою єдність з ним, вирізняється самобутніми ознаками традиційно-побутової культури (житло, фольклор, їжа, одяг), мовними особливостями (діалектами) тощо;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. До етнічних груп належать:

- а) територіальні частини етносу, що відрізняються локальною специфікою розмовної мови, культури та побуту, іноді мають самоназву та подвійну самосвідомість;
- б) частини етносів (племен, народностей, націй), які в зв'язку з багатьма причинами є відокремленими від ядра етносів та функціонують поза межами цих етносів, в іншому національному середовищі;
- в) етнокультурна спільність, що визначається такими параметрами, як спільність мовних і расових ознак, релігійних вірувань, країни походження, а також усвідомленням відмінності від іншого суспільного оточення;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

IV. До малочисельних прийнято відносити етноси, чисельність яких не перевищує:

- а) 10 тис. чол.;
- б) 20 тис. чол.;
- в) 30 тис. чол.;
- г) 40 тис. чол.;
- д) 50 тис. чол.;
- е) 60 тис. чол.

V. До малочисельних народів Сибіру належать:

- а) якути;
- б) тувинці;
- в) евенки;
- г) долгани;
- д) хакаси;
- е) ханти.

Література [7; 10; 17; 20; 26; 32; 39]

Тема 9. Взаємозв'язок етносу, культури та мови

1. Сутність культури. Етнічна культура.
2. Національна культура. Специфіка національної культури.
3. Зближення національних культур. Національна форма культури.
4. Етносоціальні функції мови. Рідна мова.
5. Національна мова. Державна мова. Мова міжнаціонального спілкування.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття “етнічна культура”.
2. Яким чином пов'язані між собою культура та побут?
3. Який зміст має поняття “національна культура”?
4. Які тенденції є характерними для розвитку національної культури?
5. У чому полягає сутність процесу зближення національних культур?
6. На конкретних прикладах покажіть результати взаємодії та взаємовпливу національних культур.
7. У чому полягає взаємозв'язок етносу та культури?
8. Скільки мов є державними у Швейцарії?

Теми рефератів

1. Взаємозв'язок етносу та культури.
2. Взаємодія національних культур в країнах пострадянського простору.
3. Взаємодія національних культур в країнах Європи.
4. Взаємодія національних культур в країнах Латинської Америки.
5. Взаємозв'язок етносу та мови.

Тестові завдання

I. Етнічною культурою є:

- а) сукупність матеріальної та духовної культури етносу, що є головною етноідентифікуючою ознакою;
- б) сукупність властивих етносу способів життєдіяльності, необхідних для збереження та розвитку етносу;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. До найважливіших особливостей формування національної культури належать:

- а) природні умови як фактор життєдіяльності людей;
- б) національні традиції;
- в) світогляд та релігійні вірування того чи іншого народу;
- г) психологія та історія народів;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) правильні відповіді “в” і “г”;
- ж) усі відповіді правильні.

III. Зближення національних культур характеризує:

- а) їхнє відношення одна до однієї в процесі взаємодії, розвитку;
- б) різноманітний взаємовплив, взаємозбагачення, сприйняття культурами одна від однієї різноманітного досвіду;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. До етносоціальних функцій мови належать:

- а) комунікативна, номінативна та гносеологічна;
- б) культуротворча, етнозберігаюча та ідентифікуюча;
- в) інтегративна та розмежувальна;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

Література [7; 10; 13; 14; 17; 20; 22; 25; 33; 36]

Тема 10. Етнічні процеси. Національна (етнічна) політика

1. Етнорозділювальні та етнотрансформаційні процеси.
2. Етнорозділювальні процеси. Етнооб'єднувальні процеси.

3. Міжетнічна консолідація. Внутрішньоетнічна консолідація.
4. Етногенетична міксація.
5. Етнодемографічні процеси. Етноміграційні процеси.
6. Вплив географічного середовища на етногенез народів світу.

Питання для самоконтролю

1. Що ви розумієте під етнічними процесами?
2. Які тенденції проявляються в етнічних процесах людства?
3. Розкрийте сутність та результат міжетнічної інтеграції.
4. Якими є етнодемографічні процеси в сучасному світі?
5. Визначте основні цілі та завдання національної політики.
6. Які ви знаєте форми та методи здійснення національної політики?
7. Якими є взаємозв'язки національної та регіональної політики? У чому полягає їхня відмінність?
8. Які ви знаєте етновеволюційні та етнотрансформаційні процеси?
9. Розкрийте сутність міжетнічної консолідації.
10. Дайте оцінку впливові географічного середовища на етногенез народів світу.

Теми рефератів

1. Національна (етнічна) політика.
2. Вплив географічного середовища на етногенез народів світу.
3. Велике переселення народів в історії людства.
4. Етнодемографічні процеси в сучасному світі.
5. Міжетнічна консолідація в країнах Латинської Америки.
6. Міжетнічна консолідація в країнах Азії.

Тестові завдання

I. Етнічними процесами називають:

- a) зміни різноманітних компонентів етносу (окремих елементів духовної та матеріальної культури, мови, соціальної структури, самосвідомості), що відбуваються в ході історичного розвитку;
- б) процес зародження й формування людських утворень та сукупність суспільних явищ і процесів, що визначають зміст і форми їх життєдіяльності;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. Етнорозділювальні процеси в сучасному світі відбуваються у формі етнічної парціації та етнічної сепарації. Під час етнічної парціації відбувається:

- а) поділ одного етносу на дві або кілька більш чи менш рівних частин, при цьому жоден з нових етносів не ототожнює себе повністю зі старим;
- б) відокремлення від того чи іншого етносу його частини (як правило, порівняно невеликої), яка поступово перетворюється в новий етнос;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

III. Етнічна сепарація може бути викликана шляхом:

- а) переселення якої-небудь групи вихідного етносу на іншу територію;
- б) поділу етнічної території державними кордонами;
- в) поширення на частину етносу впливу іншого етносу (релігійним відокремленням етнічної групи тощо);
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “б” і “в”;
- е) правильні відповіді “а” і “в”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. Сутність внутрішньоетнічної консолідації полягає:

- а) у процесі внутрішнього зміцнення більш чи менш великого народу в ході згладжування відмінностей у середині його субетнічних і етнографічних груп;
- б) у процесі злиття кількох близьких за мовою та культурою етнічних одиниць в одну нову, більшу етнічну спільноту;
- в) у об'єднавчих етнічних процесах, змішуванні кількох різних за мовою та культурою етносів (чи частин етносів), у результаті яких виникає новий етнос;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;
- є) усі відповіді правильні.

Література [1; 7; 10; 12; 17; 20; 35; 40]

Тема 11. Міжетнічні відносини

1. Сутність міжетнічних відносин.
2. Фактори міжетнічних відносин.
3. Етнічні контакти та їх результати. Етнічна адаптація.
4. Етнічна акультурація.
5. Етнічна асиміляція.

Питання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність міжетнічних відносин?
2. Які рівні можна виділити в структурі міжетнічних відносин?
3. Які фактори впливають на міжетнічні відносини?
4. Назвіть країни, де, на вашу думку, міжетнічні відносини характеризуються як напружені, конфліктні.
5. Які існують види етнічних контактів?
6. У чому полягає специфіка міжнаціональних відносин?
7. Якими є роль та значення міжнаціональних відносин у суспільстві?
8. Розкрийте сутність етнічної асиміляції.

Теми рефератів

1. Міжетнічні відносини в країнах ЄС.
2. Міжетнічні відносини в країнах Близького Сходу.
3. Міжетнічні відносини в країнах Латинської Америки.
4. Міжетнічні відносини в країнах Азії.
5. Міжетнічні відносини в країнах Африки.
6. Міжетнічні відносини на пострадянському просторі.

Тестові завдання

І. Сутність міжетнічних відносин полягає:

- а) у відносинах між етносами, націями, народностями, етнічними групами на побутовому рівні людей різних національностей;
- б) у відносинах між народами, будь-якими етнічними спільнотами;
- в) у відносинах між людьми різних національностей на рівні трудового, сімейно-побутового, а також сусідського, розважального, дружнього та інших видів неформального спілкування;
- г) правильні відповіді “а” і “б”;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) правильні відповіді “б” і “в”;

є) усі відповіді правильні.

II. Серед груп соціальних факторів, які впливають на міжетнічні відносини, найсуттєвішими є:

- а) взаємозв'язок соціальної та етнічної стратифікації;
- б) вплив соціально-культурних змін;
- в) етнічний фактор у процесі соціальної мобільності;
- г) правильні відповіді "а" і "б";
- д) правильні відповіді "а" і "в";
- е) правильні відповіді "б" і "в";
- є) усі відповіді правильні.

III. До результатів етнічних процесів у ході контактів між двома етносами належать:

- а) процеси додавання та ускладнення;
- б) процеси зменшення та збіднення;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

IV. Етнічною адаптацією є:

- а) процес активної адаптації етнічних груп (спільнот) до природного та соціально-культурного середовища, що змінюється;
- б) процес та результат взаємовпливу національних культур, який пов'язаний у сприйнятті однією з них (як правило, менш розвиненої) елементів іншої культури;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

Література [10; 13; 17; 20; 25; 26; 32; 37]

Тема 12. Міжетнічні (міжнаціональні) конфлікти

1. Сутність міжетнічних конфліктів.
2. Природа міжетнічних конфліктів. Причини міжетнічних конфліктів.
3. Міжетнічні конфлікти на пострадянському просторі.
4. Міжетнічні конфлікти в країнах світу.
5. Форма та динаміка міжетнічних конфліктів.
6. Технології врегулювання міжетнічних конфліктів.

Питання для самоконтролю

1. Визначте специфіку міжетнічних конфліктів.
2. Назвіть причини міжетнічних конфліктів.

3. Якою є роль соціально-психологічних факторів у формуванні міжетнічної напруженості?
4. Наведіть приклади міжетнічних конфліктів.
5. Чому після розпаду СРСР розпочалися етнічні конфлікти на пострадянському просторі?
6. Який міжетнічний конфлікт на пострадянському просторі є найнапруженішим, тривалим?
7. У чому полягають головні причини чеченської кризи?
8. Проаналізуйте грузинсько-абхазький та карабаський конфлікти.
9. Вкажіть на головні наслідки міжетнічного конфлікту в Боснії та Герцеговині.
10. Які ви знаєте шляхи подолання міжетнічних конфліктів?

Теми рефератів

1. Сутність та природа міжетнічних конфліктів.
2. Міжетнічні конфлікти на пострадянському просторі.
3. Арабо-ізраїльський конфлікт: причини, хід, наслідки.
4. Грузинсько-абхазький та карабаський конфлікти на пострадянському просторі.
5. Міжетнічні конфлікти в країнах Європи.
6. Причини міжетнічних (міжнаціональних) конфліктів та шляхи їх подолання.

Тестові завдання

I. Міжетнічним конфліктом називають:

- а) форму міжгрупового конфлікту, в якому групи з протилежними інтересами розрізняються за етнічними ознаками;
- б) різновид міжгрупового соціального конфлікту, коли через протиставлення за етнічною ознакою “своїх” та “чужих” відбувається поляризація інтересів та виникає стан відкритого чи прихованого протистояння;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) правильних відповідей немає.

II. До головних причин виникнення міжетнічних конфліктів належать:

- а) соціально-економічні та політичні причини;
- б) територіальні та історичні причини;

- в) етнокультурні та духовні причини;
- г) психологічні, демографічні та міграційні причини;
- д) правові та пропагандистські причини;
- е) правильні відповіді “а” — “в”;
- є) правильні відповіді “г” і “д”;
- ж) усі відповіді правильні.

III. За формою прояву міжетнічні конфлікти поділяються на:

- а) латентні;
- б) актуалізовані (відкриті);
- в) ненасильницькі;
- г) насильницькі;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

IV. За характером дій сторін, що беруть участь у міжетнічних конфліктах, їх можна класифікувати як:

- а) латентні;
- б) актуалізовані (відкриті);
- в) ненасильницькі;
- г) насильницькі;
- д) правильні відповіді а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) усі відповіді правильні;
- ж) правильних відповідей немає.

V. Найоптимальнішими шляхами подолання міжетнічних (міжнаціональних) конфліктів є:

- а) деконсолідація сил, коли за допомогою різних заходів (наприклад, дискредитації) від учасників конфлікту відсікаються радикальні особи чи групи, щоб підтримати елементи, схильні до компромісів;
- б) застосування широкого спектра санкцій — від символічних до військових — стосовно тієї чи іншої конфліктуючої сторони (припинення постачання продовольства, зброї, техніки тощо);

- в) “переривання” конфлікту, яке дозволяє зменшити його ескалацію, згасити емоційну напруженість, пристрасті, масовий психоз та налаштувати сторони на прагматичне вирішення проблем;
- г) переговорний процес, який передбачає поділ і логічну послідовність вирішення питань, що становлять зміст конфлікту; починати слід із першочергових і життєво необхідних (обмін полоненими, захоронення загиблих тощо) завдань, які можуть стати основою для подальшого розв’язання проблем;
- д) правильні відповіді “а” і “б”;
- е) правильні відповіді “в” і “г”;
- є) правильні відповіді “б” і “в”;
- ж) правильні відповіді “а” і “г”;
- з) усі відповіді правильні.

Література [10; 17; 20; 30–32; 37]

Змістовий модуль III. Сучасна етнічна карта людства

Тема 13. Австралія та Океанія

1. Історико-географічне районування Австралії та Океанії.
2. Етногенез та етнічна історія регіону.
3. Сучасний етнічний склад населення Австралії та Океанії.
4. Європейська колонізація Австралії та Океанії, її вплив на розвиток континенту.
5. Антропологічна класифікація сучасного населення Австралії та Океанії.
6. Основні риси господарсько-культурного життя населення регіону.

Питання для самоконтролю

1. Які історико-географічні райони Австралії та Океанії ви знаєте?
2. У якій країні мешкають маорі?
3. Окресліть територію розселення полінезійців.
4. Які острови Океанії заселяють меланезійці?
5. Яку територію охоплює Мікронезія?
6. До складу якої країни входить острів Пасхи?
7. Якою є чисельність австралійців-аборигенів?
8. У якому році корінні жителі Тасманії припинили своє існування?
9. До якого расового типу належать папуаси?

10. Сучасний етнічний склад населення Гавайських островів.

Теми рефератів

1. Етнічна карта населення Австралії та Океанії.
2. Європейська колонізація Австралії та Океанії, її наслідки.
3. Формування сучасного етнічного і антропологічного складу населення Австралії та Океанії.
4. Етногенез та етнічна історія англо-австралійців та англо-ново-зеландців.
5. Етнічні процеси в сучасній Полінезії.
6. Міжетнічні відносини і конфлікти в країнах Австралії та Океанії.

Тестові завдання

I. Корінні австралійці-аборигени розмовляють різними мовами, яких на сьогодні налічується:

- а) 50;
- б) 100;
- в) 120;
- г) 150;
- д) 200;
- е) 250;
- є) правильних відповідей немає.

II. Перші люди на території Австралії з'явилися:

- а) 40 тис. років тому;
- б) 35 тис. років тому;
- в) 30 тис. років тому;
- г) 25 тис. років тому.

III. Такий відсоток населення сучасної Австралії складають австралійці-аборигени:

- а) 2%;
- б) 3%;
- в) 4%;
- г) до 1%.

IV. До складу Мікронезії входять такі острови Океанії:

- а) Маршалові;
- б) Фіджі;

- в) Каролінські та Маріанські;
- г) Нова Каледонія;
- д) правильні відповіді “а” і “в”;
- е) усі відповіді правильні.

V. У сучасній Меланезії кількість папуаських народів досягає:

- а) 20;
- б) 50;
- в) 100;
- г) 200;
- д) 300;
- е) 500;
- є) 700.

Література [8; 12; 14–16; 18; 23]

Тема 14. Північна та Латинська Америка

1. Історико-географічне районування США та Канади.
2. Особливості історико-етнографічного районування Латиноамериканського регіону.
3. Етногенез і етнічна історія населення Північної та Латинської Америки до європейської колонізації.
4. Європейська колонізація Північної Америки та її наслідки.
5. Колонізація іспанцями і португальцями Латинської Америки, зміна етнічного складу населення регіону.
6. Етнічна карта сучасної Північної та Латинської Америки.
7. Антропологічний і лінгвістичний склад населення регіону.
8. Основні риси господарсько-культурного життя населення Північної та Південної Америки.

Питання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте етнічну карту сучасного населення США та Канади.
2. Коли європейці вперше з'явилися в Америці?
3. На території яких країн Південної Америки була розташована Імперія інків?
4. Яку з країн Латинської Америки було підкорено конкістадором Е. Кортесом?

5. Які наслідки мала іспанська та португальська колонізація на формування сучасного етнічного і антропологічного складу населення Латинської Америки?
6. Назвіть країни Латинської Америки з переважною більшістю індіанського населення.
7. Дайте характеристику сучасного антропологічного складу населення Бразилії.
8. Особливості формування етнічного і антропологічного складу населення Аргентини та Уругваю.
9. Особливості формування сучасного лінгвістичного та антропологічного складу населення Карибського басейну.
10. До яких расових типів належить населення сучасних Колумбії та Венесуели?
11. На території яких країн Латинської Америки мешкають індіанці майа?
12. Висвітліть характерні прикмети культурного життя населення США.

Теми рефератів

1. Етнічна карта населення Північної Америки.
2. Етногенез та етнічна історія населення США.
3. Етногенез та етнічна історія населення Канади.
4. Етногенез та етнічна історія населення Мексики.
5. Етногенез та етнічна історія населення Карибського басейну.
6. Етногенез та етнічний склад населення сучасної Південної Америки.

Тестові завдання

I. Європейські переселенці вперше з'явилися в Північній Америці:

- а) у першій половині XVI ст.;
- б) у другій половині XVI ст.;
- в) на початку XVII ст.;
- г) у середині XVII ст.

II. Колонізація Мексики іспанськими конкістадорами розпочалася:

- а) у 1518 р.;
- б) у 1519 р.;

- в) у 1520 р.;
- г) у 1521 р.;
- д) у 1522 р.;
- е) у 1523 р.;
- є) у 1524 р.

III. У такій з країн Центральної Америки та Карибського басейну населення європейського походження складає більшість:

- а) Мексика;
- б) Куба;
- в) Нікарагуа;
- г) Панама;
- д) Коста-Ріка;
- е) Сальвадор.

IV. Такі релігії сповідує сучасне індіанське населення Північної Америки:

- а) традиційні релігійні вірування;
- б) протестантизм;
- в) католицизм;
- г) усі відповіді правильні.

V. Такі з народів Південної Америки не належать до романської мовної групи індоєвропейської мовної сім'ї:

- а) бразильці;
- б) перуанці;
- в) суринамці;
- г) парагвайці-гуарані;
- д) правильні відповіді "в" і "г".

VI. У такій з країн Латинської Америки індіанці переважають серед населення:

- а) Гватемала;
- б) Перу;
- в) Болівія;
- г) у жодній з країн Латинської Америки індіанські народи не переважають серед населення.

Література [8; 12; 14–16; 18; 23]

Тема 15. Африка

1. Історико-географічне районування Африки.
2. Етногенез та етнічна історія населення регіону.
3. Європейська колонізація Африканського континенту та її наслідки.
4. Етнічна карта сучасної Африки.
5. Антропологічний та лінгвістичний склад населення регіону.
6. Основні ознаки господарсько-культурного життя населення Африки.
7. Релігійний склад населення континенту.

Питання для самоконтролю

1. Виділіть основні історико-географічні райони Африки.
2. Які наслідки для Африканського континенту мала європейська колонізація?
3. Охарактеризуйте релігійний склад населення сучасної Африки.
4. Які релігії сповідує населення сучасних Єгипту та Судану?
5. Висвітліть антропологічний і лінгвістичний склад сучасного населення Південноафриканської республіки та Намібії.
6. У яких країнах Африки мешкають скотарі масаї?
7. До яких расових типів належить населення сучасного Мадагаскару?
8. Розкажіть про антропологічний склад населення сучасного Судану.
9. У яких країнах мешкають койсанські народи (бушмени, готтентоти)?
10. Яку релігію сповідують єгипетські копти?

Теми рефератів

1. Етнічна карта населення Африки.
2. Етногенез та етнічна історія населення Північної Африки.
3. Етногенез та етнічна історія населення Східної Африки.
4. Формування сучасного лінгвістичного та антропологічного складу населення Південноафриканської республіки.
5. Міжетнічні та міжнаціональні конфлікти в країнах Африки на рубежі ХХ–ХХІ ст.
6. Міжетнічні конфлікти в країнах Північної Африки на рубежі ХХ–ХХІ ст.

Тестові завдання

I. У яких країнах Північної Африки розселені нубійці?

- а) Єгипет та Лівія;
- б) Єгипет та Судан;
- в) Лівія та Туніс;
- г) правильних відповідей немає.

II. До якої мовної сім'ї належить народ амхара в Ефіопії?

- а) семіто-хамітської;
- б) нігеро-кордофанської;
- в) ніло-сахарської;
- г) правильних відповідей немає.

III. У якій з країн Північної Африки християнська громада складає до 10% населення?

- а) Лівія;
- б) Туніс;
- в) Єгипет;
- г) Марокко.

IV. Такі з антропологічних типів є найбільш поширеними серед малагасійського народу:

- а) монголоїдний;
- б) негроїдний;
- в) європеїдний;
- г) змішаний;
- д) правильні відповіді "а" і "б";
- е) правильні відповіді "б" і "г".

V. Такий з народів Західної та Центральної Африки належить до семіто-хамітської мовної сім'ї:

- а) хауса;
- б) йоруба;
- в) ібо;
- г) сонгаї.

VI. До такої християнської конфесії належать африканери (бури) Південноафриканської республіки та Намібії?

- а) лютеранської;
- б) католицької;

- в) кальвіністської;
- г) методистської.

Література [8; 12; 14–16; 18; 23]

Тема 16. Азія

1. Історико-географічне районування Азійського континенту.
2. Етногенез та етнічна історія населення Азії. Етнічна карта сучасної Азії.
3. Антропологічний і лінгвістичний склад населення регіону.
4. Антропологічний і лінгвістичний склад населення сучасної Азії.
5. Основні прикмети господарсько-культурного життя населення регіону.
6. Релігійний склад сучасного населення Азії.

Питання для самоконтролю

1. Опишіть етнічну карту населення сучасної Азії.
2. Висвітліть антропологічний і лінгвістичний склад населення сучасної Азії.
3. Висвітліть основні ознаки господарсько-культурного життя населення сучасної Азії?
4. До яких антропологічних типів належить населення сучасної Індії?
5. Які релігії сповідує населення Південно-Західної Азії?
6. Лінгвістичний склад населення сучасного Ірану.
7. До яких мовних груп належить населення сучасного Китаю?
8. Який антропологічний склад має населення країн Середньої Азії та Казахстану?
9. Мовний склад населення Кавказького регіону.
10. Розкрийте регіональні особливості релігійного життя населення сучасної Азії.

Теми рефератів

1. Етнічна карта населення Азії.
2. Етногенез та етнічна історія населення Туреччини.
3. Етногенез та етнічна історія населення Ірану.
4. Етногенез та етнічна історія населення Південної Азії.
5. Міжетнічні конфлікти в країнах Південно-Західної Азії.
6. Міжетнічні відносини в країнах Азії.

Тестові завдання

I. Переселення турків-сельджуків до Малої Азії відбулося:

- а) у другій половині XI ст.;
- б) на початку XII ст.;
- в) у першій половині XII ст.;
- г) у другій половині XII ст.;
- д) наприкінці XII ст.;
- е) у першій половині XIII ст.;
- є) правильних відповідей немає.

II. Серед народів Західної Азії до іранської мовної групи не належать:

- а) перси;
- б) курди;
- в) турки;
- г) афганці;
- д) ассирійці.

III. Такий з народів Північного Кавказу сповідує православну релігію:

- а) адигейці;
- б) осетини;
- в) аварці;
- г) черкеси;
- д) кабардинці.

IV. Сікхізм, що виник та сформувався як релігійна течія у XVI–XVII ст., найбільше сповідують:

- а) раджастанці;
- б) гуджаратці;
- в) пенджабці Індії;
- г) раджастанці та гуджаратці.

V. У конфлікті в Нагірному Карабаху брали участь:

- а) грузини та вірмени;
- б) грузини та осетини;
- в) вірмени та азербайджанці;
- г) грузини та азербайджанці.

VI. До такої мовної групи належать уйгури Західного Китаю:

- а) китайської;
- б) монгольської;
- в) тюркської;
- г) тибето-бірманської.

Література [8; 12; 14–16; 18; 23; 34]

Тема 17. Європа

1. Історико-географічне районування Європейського континенту.
2. Етногенез та етнічна історія населення Європи.
3. Етнічна карта сучасної Європи.
4. Антропологічний і лінгвістичний склад населення регіону.
5. Основні ознаки господарсько-культурного життя населення континенту.
6. Релігійний склад сучасного населення Європи.

Питання для самоконтролю

1. Виділіть основні історико-географічні території Європи.
2. Які етноси (народи) брали участь у формуванні сучасного населення Піренейського півострова?
3. До яких мовних груп належить населення Балканського півострова?
4. У яких регіонах Іспанії поширена каталонська мова?
5. У яких регіонах Іспанії та Європи поширена баскська мова?
6. До яких мовних груп належать угорці, італійці, шотландці, ірландці, чехи, німці, румуни, албанці?
7. Висвітліть національний склад населення сучасної Франції.
8. У яких країнах Європи проживають угорці?
9. У яких країнах Європи проживають саамі (лопарі)?
10. Які релігії сповідує населення Балканського півострова (країни колишньої Югославії, Румунія, Болгарія, Греція, Албанія)?
11. До яких релігійних конфесій належить населення сучасної Шотландії?
12. Висвітліть характерні прикмети культурного життя мешканців Південної Європи (Португалії, Іспанії, Італії, Мальти, Греції).

Теми рефератів

1. Етногенез та етнічна історія населення сучасної Європи.
2. Етногенез та етнічна історія населення Піренейського півострова.

3. Етногенез та етнічна історія італійців.
4. Етногенез та етнічна історія населення Балканського півострова.
5. Міжетнічні конфлікти в країнах колишньої Югославії
6. Міжетнічні відносини та конфлікти в Іспанії.
7. Міжетнічні відносини та конфлікти у Великобританії та Північній Ірландії.

Тестові завдання

I. Знайдіть неправильні відповіді. Такі з етносів не брали участі в етногенезі французького народу:

- а) галли;
- б) римляни;
- в) греки;
- г) етруски;
- д) нормани;
- е) карфагеняни;
- є) франки;
- ж) бургунди.

II. Такі з народів Центральної Європи не належать до слов'янської мовної групи індоєвропейської мовної сім'ї:

- а) румуни;
- б) поляки;
- в) серби;
- г) боснійці;
- д) албанці;
- е) угорці;
- є) болгари.

III. Знайдіть неправильні відповіді. До індоєвропейської мовної сім'ї не належать такі народи:

- а) голландці;
- б) валонни;
- в) баски;
- г) фламандці;
- д) мальтійці;
- е) бретонці.

IV. У таких північноєвропейських країнах розселені саамі (лопари):

- а) Швеція та Норвегія;
- б) Фінляндія та Швеція;
- в) Фінляндія, Швеція та Норвегія;
- г) Фінляндія та Норвегія.

V. Такі течії християнської релігії представлено серед шотландців:

- а) кальвінізм та лютеранство;
- б) кальвінізм та англіканство;
- в) кальвінізм та католицизм;
- г) англіканство та католицизм.

VI. У такій з країн Південної Європи православна релігія є державною:

- а) Мальта;
- б) Португалія;
- в) Андорра;
- г) Греція.

Література [8; 12; 14–16; 18; 23]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абдулатитов Р. Г.* Принципы национальной политики. — М., 1994. — 237 с.
2. *Алексеев В. П.* Этногенез. — М., 1986. — 328 с.
3. *Баронин А. С.* Этническая психология. — К.: Тандем, 2000. — 264 с.
4. *Бондаренко Н. С.* Славянский этногенез и становление украинского народа (историографический анализ). — К.: Феникс, 2007. — 399 с.
5. *Бороноев А. О., Павленко В. Н.* Этническая психология. — СПб., 1994. — 168 с.
6. *Бромлей Ю. В.* Очерки теории этноса. — М., 1983. — 413 с.
7. *Бромлей Ю. В.* Этносоциальные процессы: теория, история, современность. — М., 1987. — 187 с.

8. *Брук С. И.* Население мира: Этнодемографический справочник. — М.: Наука, 1986. — 829 с.
9. *Гамаль Л. В., Калита Н. I.* Етнологія світу: Навч.-метод. посіб. — Дрогобич, 2006. — 185 с.
10. *Гузенкова Т. С., Заседателева Л. Б., Зверева Ю. И.* Этнология: Учеб. пособие. — М.: Академ. проект, 2006. — 624 с.
11. *Итс Р. Ф.* Введение в этнографию. — Л.: Изд. ЛГУ, 1974. — 160 с.
12. *Кафарський В. I., Савчук Б. II.* Етнологія. — К.: ЦНЛ, 2006. — 432 с.
13. *Лурье С. В.* Историческая этнология. Учеб. пособие. — М.: Аспект-Пресс, 2004. — 624 с.
14. *Мельникова Е. В.* Культура и традиции народов мира (этнопсихологический аспект). — М.: Диалог культур, 2006. — 303 с.
15. *Народы и религии мира:* Энциклопедия. — М., 1999. — 928 с.
16. *Народы мира:* Историко-этнографический справочник. — М.: Сов. энцикл., 1998. — 624 с.
17. *Тавадов Г. М.* Этнология. — М.: Проект, 2004. — 349 с.
18. *Тиводар М.* Етнологія. Навч. посіб. — Львів: Світ, 2004. — 623 с.
19. *Токарев С. А.* История зарубежной этнографии: Учеб. пособие. — М.: Высш. шк., 1978. — 352 с.
20. *Садохин А. П.* Этнология. — М.: Гардарики, 2000. — 256 с.
21. *Хоптяр Ю. А.* Етнологія: Навч. посіб. — Кам'янець-Подільський, 2005. — 144 с.
22. *Чебоксаров Н. Н., Чебоксарова И. А.* Народы, расы, культуры. — М.: Наука, 1985. — 271 с.
23. *Этнография* / Под ред. Ю. В. Бромлея, Г. Е. Маркова. — М.: Высш. шк., 1982. — 320 с.

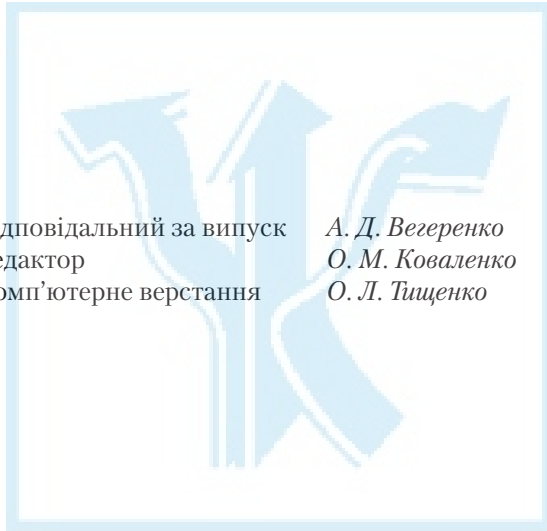
Додаткова

24. *Агеева Р. А.* Страны и народы: происхождение названий. — М.: Наука, 1990. — 256 с.
25. *Арутюнов С. А., Сикевич Э. В.* Социология и психология национальных отношений. — СПб., 1999. — 367 с.
26. *Арутюнян Ю. В., Дробижева А. М., Сусоколов А. А.* Этносоциология. — М., 1999. — 242 с.
27. *Бабилев А. Н.* Этническая психология как социальный феномен. — М., 2001. — 149 с.
28. *Гумилёв Л. Н.* Этногенез и биосфера Земли. — М.: Дидик, 1994. — 638 с.

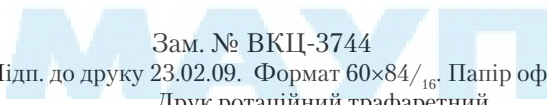
29. *Егорова А. И.* Введение в этническую психологию: Учеб. пособие. — Якутск, 2000. — 105 с.
30. *Здравомыслов А. Г.* Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве. — М.: Аспект Пресс, 1997. — 286 с.
31. *Итс Р. Ф.* Введение в этнографию. — Л., 1991. — 276 с.
32. *Конфликтная этничность и этнические конфликты.* — М., 1994. — 214 с.
33. *Надольська В. В.* Загальна етнологія: понятійно-термінологічний апарат. — Луцьк: Вежа, 1999. — 60 с.
34. *Орлова Э. А.* Введение в социальную и культурную антропологию. — М., 1994. — 254 с.
35. *Рабецкая З. И., Сверчков В. И.* Этнология. Учеб. пособие. — Братск, 2000. — 200 с.
36. *Сергеева З. Х., Сергеев С. А.* Этносоциология и проблемы национальной политики. Структурно-логические схемы. — Казань: 2000. — 48 с.
37. *Соколов Э. В.* Культурология: очерки теории культуры. — М., 1994. — 286 с.
38. *Солдатова Г. И.* Психология межэтнической напряжённости. — М.: Смысл, 1998. — 389 с.
39. *Степико М. Т.* Буття етносу: витоки, сучасність, перспективи. — К.: Знання, 1998. — 251 с.
40. *Тавадов Г. Т.* Этнология: Словарь-справочник. — М., 1998. — 394 с.
41. *Чеснов Я. В.* Лекции по исторической этнологии. — М.: Астропринт, 1998. — 448 с.
42. *Шпет Г. Г.* Введение в этническую психологию. — М., 1996. — 154 с.
43. *Этническая психология и общество.* — М., 1997. — 168 с.
44. *Этнические процессы в современном мире* — М.: Наука, 1987. — 446 с.
45. *Тишков В. А.* Этнология и политика. — М.: Наука, 2001. — 240 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”).....	6
Зміст самостійної роботи з дисципліни “Етнологія” (“Основи етнології”).....	8
Список літератури	45

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *О. Л. Тищенко*

Зам. № ВКЦ-3744
Підп. до друку 23.02.09. Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.
Ум. друк. арк. 2,9. Обл.-вид. арк. 2,69. Наклад 50 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*